

Et posthistorisk Juleeventyr

Del I – De første frimærker

1. Godfred

Det skete i de første kolde dage af december år 783 at kong Godfred satte sit kobbersegl på budstikken og lod den vandre fra gård til gård med budskabet om samling til endnu et slag mod Karl den Stores frankerrige. Måneder ville det tage før den yderste gård i Jylland stillede med sine mænd og endnu længere før hæren var klar og samlet i Sønderjylland. Den nat drømte Godfred, at engle spredte krigsbudskabet med fanfarer i skinnende horn, og hæren rejste sig og var parat på kun eet døgn! Da Godfred vågnede tænkte han på, at han kunne vinde over enhver fjende, hvis bare han havde englens til at formidle sine ordrer og budskaber. Med et suk svingede han benene ud over sengekanten og satte fødderne ned på det iskolde gulv. Han kløede sig lidt i loppebidene og kaldte på sin tjener. Det var på høje tid, at han kom i gang med dagens mange gøremål!

2. Gorm

Når Thyra en sjælden gang fik Gorms opmærksomhed, kunne hun se, at de mange togter og krige og uendelige stridigheder havde tæret på ham. Han var ved at blive gammel! Han havde raset hele dagen over det seneste pergament fra Biskop Unni, som med pavens velsignelse igen og igen pressede på for at oprette en kristen mission i Jellinge. Det bliver over mit lig skreg Gorm og kylede voksen til voksstemplerne efter en tjener i salen. Det var det herrens år 940, og der var koldt og fugtigt i kongehuset.

Den øgede mængde pergamenter, som kom fra nær og fjern generede Gorm. "Har man noget på sinde, så kan man komme og sige det til mig!". "At skrive pergamenter er for kujoner, og dem vil vi ikke have i Danevang!". "Mærk dig min ord Harald!" sagde han til sin søn. "Skriverkarlene overtager en dag hele kongeriget, hvis du ikke passer på!". "Én våbenfør mand er mere værd end hundrede af de pergamentnussere!" råbte den gamle konge.

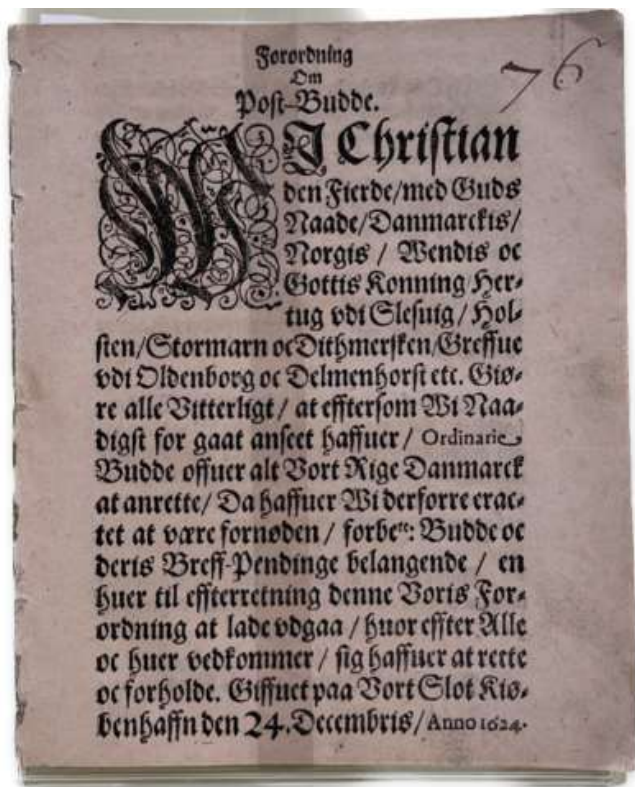

3. Poul Klingenberg

Købmanden frøs i vognen, medens den skrumlede afsted med posten fra Hamborg på de hårdfrosne veje ind mod København. Han havde slet ikke overtøj nok med til kulden i Danmark. Vintrene var mildere i Hamborg, og Klingenberg's kone havde mest koncentreret sig om den klædning, han skulle iføre sig, når han skulle have foretræde for kongen. Turen over Storebælt til Middelfart havde været isnende kold, og han havde være forfærdelig søsyg på turen over; men nu var den otte dage lange postrute fra Hamborg snart overstået, og han kunne præsentere sine tanker for kongen.

Han løb atter i tankerne mødet med kongen igennem. Han havde øvet sig igen og igen på at forklare Frederik III, hvorfor han skulle overlade al postbefordring i Danmark til en købmand fra Hamborg, og det var ikke nogen let sag. De ni postruter i Danmark, som blev etableret kort tid efter Christian IV juleaftensdag 1624 underskrev "Forordning om Post-Budde", fungerede rimeligt med kørende bude på de lange stræk og fodbude på de korte, og skaffede den nu enevældige konge et rimeligt udkomme. Købmanden havde dog erfaret gennem hertug Georg af Braunschweig-Lüneburg, som var far til kongens hustru Sophie Amalie, at kongen var nervøs for den styrke hans mange modstandere havde igennem de hurtige og pålidelige postruter på kryds og tværs af landet. At sælge hele postvæsenet til en købmand fra Hamborg kunne være en idé, og kongens måde at smide grus i maskineriet på. Det var den idé, som købmand Poul Klingenberg forsigtigt og gradvist skulle plante i kongens hoved. Kongen vidste allerede, at købmanden repræsenterede betydelige økonomiske interesser i kongeriget på begge sider af Kongeåen, og at en kontant belønning ville tilfalde kongen, hvis aftalen blev indgået.

Medens købmanden gnavede af et stykke Tilsiter drømte han om de muligheder han så i postbefordringen i Danmark i fremtiden. Han vidste fra Tyskland og især Frankrig, at behovet for post voksede og ingen ende syntes at tage.

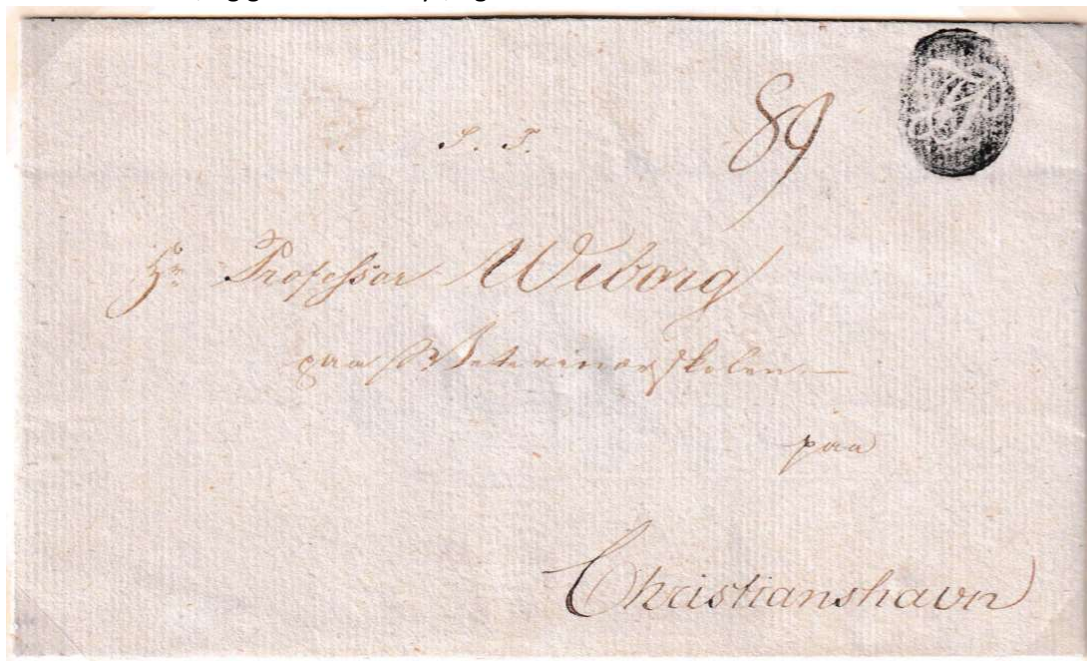

5. Karen Mathilde

"Mor! Jeg hørte fodposten ringe nede i porten. Jeg løber lige ned og ser, om der er post til os!" råbte Karen Mathilde halvvejs ude af døren. Hendes mor vidste godt, at det hele drejede sig om de unge mænd, som Toldkasserer H.E. Riegels siden 1806 havde ansat til at bringe posten ud i København. De så nu også flotte ud, når de i deres røde uniformer hastede gennem stræderne og ringede med deres klokken i porten i ejendommene. Da fru Andersen inde til højre modvilligt havde betalt de to skilling for sit brev, udleverede Søren det, og gik halvt ud ad porten, medens fru Andersen gik ind til sig selv. Så kom han tilbage og gav Karen Mathilde et knus og svingede hende rundt om sig. "Hendes søn i Nyboder lader altid moderen betale" betroede Søren hende, "og hun bliver altid så vrissen, når hun ser, hvem brevet er fra; men hun er jo nysgerrig, så hun betaler altid" grinede han. "Jamen hvordan ved du alt det?" spurgte Karen Mathilde forpustet. "Er brevet stemplet med rødt, skal jeg opkræve to skilling! Er det sort, er det betalt!" svarede Søren overlegent.

De unge sludrede om løst og fast, og et kys eller to blev det måske også til i portens skygge. "Nu må jeg videre" sagde Søren. "Efter englænderne stjal vores flåde, er der flere breve end nogensinde" fortsatte han, og viste hende de mange breve i sin postsæk. "Ser bare det flotte røde laksegl på det her. Det må være fra en rig mand i byen. Det skal ind i Store Kannikestræde, og der skal man passe på, for man risikerer jo at få et af de udbrændte huse ned over sig!" sagde han med skrækken malet i ansigtet. "Nej, nej Søren! Du må ikke gå derind. De siger, at det også spørger derinde, og lugten skulle være forfærdelig!" sagde Karen Mathilde bedende.

Selvom mange var nysgerrige, holdt de fleste sig væk fra midtbyen. De udbrændte gader omkring Vor Frue Kirke var et grimt symbol på den ydmygelse, englænderne havde tildelt Christian VII og hele Danmark under blokaden og især under det forfærdelige bombardement i september 1807. "Jeg skal nok passe på" sagde han med et smil, og gav hende et kys, og så var han væk.

6. Amadèò Lavy

Amadèò hastede hjem gennem Cagliari's smalle og mørke stræder. Han var træt; men også lykkelig over at have fuldendt opgaven for det kongelige Regnskabskammer. Ikke til tiden; men næsten. Han havde fået opgaven under stor postyr den 3. december 1818 om bud om at være færdig allerede 1. januar 1819. Betalingen var rigelig, så han havde sagt ja tak til opgaven og arbejdet dag og nat på de tre graveringer. Idéen var at trykke tre forskellige stykker typer brevpapir, hvor udbringning var betalt på forhånd og tilpasset distancen fra afsender til modtager. Idéen var helt ny, og havde mødt meget modstand undervejs. Betaling til fodposten fungerede jo upåklageligt, så hvorfor ændre på det? var den almindelige holdning på Sicilien. Beslutningen blev langt om længe truffet på allerhøjeste niveau, og så skulle det hele jo som altid hellere være i går end i morgen.

Amadèò havde selv designet de tre stempler med værdien 15 cent for under 15 miles, 25 for op til 35 og endelig 50 cent for længere distancer. Man kunne se en lille person med en blafrende kappe ride på en hest i fuld galop; medens rytteren blæste i et horn.

Hans kone Isabella havde skinke og brød parat til Amadèò, da han kom hjem. "Her, tag vinen og fortæl mig, hvordan det gik i dag med stemplerne?" spurgte hun interesseret og satte sig over for ham. Han fortalte med stolthed om arbejdet, som nu var tilendebragt og om betalingen, som han ville få om ganske få dage. Der var så meget, han drømte om at købe til dem selv og til børnene. "Jeg syntes stadig det er noget pjat med det stemplede brevpapir; men pengene kan vi jo godt bruge" rundede hun samtalen af med, men det generede ikke Amadèò, at hun var kritisk. Han fornemmede, at det ikke var den sidste opgave, han fik fra Det kongelige Regnskabskammer. "Camiddinu!" skålede han. "Du er den dejligste kone jeg kan forestille mig!".

7. Rowland Hill

Lord Lichfield satte sig tungt ved bordet foran William L. Maberly, Secretary to the Post Office, som havde ventet det meste af eftermiddagen på at møde selveste Postmaster Lord Lichfield. Det havde været en lang og udmattende debat i House of Lords, og nu trængte Lichfield til sin five o'clock tea. Især holdt han af de

små snitter med laks og de små franske patéer. "Nå, Mister Maberly, hvad siger De så til Rowland Hill's forslag om at reformere vores postsystem?" spurgte Lichfield efter nogen tid.

"Det er ganske oprørende! Jeg forstår slet ikke, hvordan det fæhoved kan foreslå sådan noget vrøvl!" svarede Maberly ivrigt. "Især er det jo tåbeligt at tro, at hvis vi reducerer prisen på breve, så vil proletariatet begynde at skrive breve – masser af breve påstår Mister Hill!"

fortsatte han. "De kan jo dårligt skrive, så hvordan skulle det så ske, spørger jeg mig selv" grinede han. "Hill mener jo, at reformen dermed vil øge vores totale omsætning med 100% i løbet af ti år, men det sker næppe. Vi har jo et glimrende system som det er!" sluttede han.

Lord Lichfield brød sig ikke meget om kontorchefen. Han oplevede Maberly som hoverende og storsnudet, og hadede, når den simple mand førte sig frem, som om han hørte til i parlamentets restaurant på 1. sal. Hvad Maberly ikke vidste var, at Lichfield havde en indbringende lille forretning i skyggerne af Royal Post. Mængder af uofficiel post og gods gled behændigt ind og ud af postsystemerne uden at blive opdaget. Det var frækt; men det var også let i et relativt nyt system med et stramt hierarki. Ingen vidste jo helt, hvordan det hele hang sammen. De fleste valgte at tie, hvis de oplevede et af Lord Lichfields raserianfald, og dem, som han ikke kunne kue, betalte han for at se den anden vej. "Vognen kører jo alligevel, så lidt fra eller til, gør jo ingen skade!" plejede han at berolige dem med.

Nu havde finansministeren, hvorunder Royal Post fungerede, imidlertid i de første kolde dage af 1837 forelsket sig i Rowland Hill's forslag om at reformere postvæsenet. Baron Thomas Spring Rice var som finansminister en pestilens for enhver velnæret bureaukrat. Rice sendte en syndflod af idéer og udkast til udtalelse hver måned, og nu var Rowland Hill's *Post Office Reform - its Importance and Practicability* landet på Lichfields bord. Lichfield var ikke selv afvisende for forslagens mange påpegninger af forbedringsmuligheder, og han kendte jo om nogen til systemet mange smutveje. Med forslagens indførelse af simple regler for post baseret på vægt frem for afstand, ville Lichfields og mange andres lyssky forretninger ikke længere kunne lade sig gøre. Så var der ikke længere råd til den ekstravagante livsstil eller for den sags skyld til elskerinden i lejligheden i Cowley Street i behagelig gåafstand fra parlamentet.

Hvad Lord Lichfield havde brug for, var en fyldig, velskreven og velargumenteret – men endelig ikke for god - afvisning skrevet af en, som kunne få skylden, hvis Hill alligevel viste sig at have ret. Maberly var den rette til netop sådan en rapport. "Jeg er helt enig min kære Maberly! "Kunne De ikke være så elskværdig at forfatte en vurdering af Mister Hill's håbløse forslag?". "Vi skulle jo nødtigt opleve, at den gode Mister Hills overtager vores god jobs!" klukkede Lord'en og snuppede endnu en lun paté.

Thomas Anson, 1st Earl of Lichfield

8. Edmund Cooper

Da postvognen var kørt videre mod nord, åbnede Edmund postsækken og sorterede posten. Et af brevene var til Royal Mail, Paradise Street, Birmingham og markeret som værdipost. Nysgerrigt åbnede han det og fandt 10 ark med masser af små sorte billeder af dronningen. Under dronning Victoria's billede var der trykt ONE PENNY, og så var der bogstaver i hjørnerne; men de gav overhovedet ingen mening. Han lagde billederne til side og begyndte at sortere brevene. To af brevene havde til Edmunds store overraskelse hver sit sorte billede af dronningen. Resten var normale forudbetalte breve, som han skulle have uddelt i Birmingham med fodpost i løbet af formiddagen. De to breve med dronningen lagde han sammen med de ti ark ind på bordet på postmesterens kontor. Postmesteren kom som regel først lidt op af formiddagen, og så ville Edmund spørge om de mærkelige breve og om portrætarkene. Han syntes, at det var svært at hitte rede i de mange regler og procedurer på kontoret, og postmesteren hjalp ikke. Han skældte altid ud, når Edmund lavede fejl eller spurgte om et eller andet. "Du må prøve at bruge hovedet i stedet for hele tiden at spørge!" vrissede postmesteren ofte.

Da postmesteren kom lidt senere og havde fundet portrætarkene og de to underlige breve kaldte han for første gang Edmund ind på sit kontor. "Sæt dig!" sagde han og pegede på en stol. "Og nu hører du ordentlig efter!". "Det her er en verdensbegivenhed!" råbte han og viftede med de ti portrætark. "Intet bliver mere, hvad det har været!" fortsatte postmesteren ivrigt. "De her fine billeder af vores højtærede dronning, kaldes frigørelsesmærker. Dem sælger vi fra i dag af til borgerne, som så kan klistre dem på deres breve, og så er der på den måde betalt for udbringningen af brevet! Det er intet mindre end genialt min kære Edmund, og nu bliver det dit job at klippe mærkerne ud og sælge dem et for et eller flere ad gangen. Ja, måske vil advokat Sir Hamilton inde ved siden af endda købe et helt ark! I så fald skal han og alle andre have 4% rabat!". "Har du forstået det?" spurgte postmesteren. "Som du kan se på de to kuverter, er mærkerne allerede i brug i London, så vi skal også i gang her. Husk at vise mærkerne til alle, som kommer her, og fortæl det hele til alle dem du kender og til din familie".

"Jamen hvad så med dem, som kommer og betaler kontant for at få deres post bragt ud?" ville Edmund vide. "Jamen for helvede da! Så sælger du dem da et af frigørelsesmærkerne for 1 penny, klipper det ud, slikker på bagsiden og sætter det på i øverste højre hjørne. Hvor svært kan det være" råbte postmesteren. "Ja men det forstår jeg godt, men så tjener vi jo mindre på langt de fleste breve, hr. postmester" stammede Edmund. "Nu gør du, som jeg har sagt! Ellers kan jeg nemt finde en anden knægt til at gøre det. Har du forstået?" vrissede postmesteren og pegede mod døren, medens han skrev 13. maj 1840 på kridttavlen bag sig.

9. Sophus Danneskiold-Samsøe

Bartholdy nød varmen på Danneskiold-Samsøes kontor. Bartholdy havde letsindigt valgt at gå over til Generalpostdirektøren fra fodpostkontoret; men det smattede snevejr havde snart gjort hans sko og bukser våde. "Sid ned" sagde postdirektøren og pegede på det store conferencebord midt i kontoret. "Måske kan jeg friste med en kop kaffe?" spurgte han. "Jeg kan jo nok se, at det er slemt vejr for fodposten" fortsatte han og kikkede irriteret ned på Bartholdy våde sko, som satte tydelige pletter på det smukke tæppe i kontoret. "Jo da, tusind tak" sagde Bartholdy og satte sig ned. Han kunne se, at hans – eller rettere hofgravør Ferslews skitser til det nye franco-stempel lå fremme på bordet. Franco-stemplerne eller frigørelses-mærkerne eller post-frimærkerne, som nogle allerede kaldte dem, havde været længe under vejs. Bartholdy havde haft dialoger med postdirektøren siden 1849, og nu skrev man 1850. Et lovforslag om indførelse af frimærker med værdien 4 rigsbankskilling for indenrigspost var på vej til at blive vedtaget, så nu skulle det gå stærkt. De to skitser forestillede henholdsvis kongens monogram og kongen selv.

"Jeg har talt med Hr. Ditlev Reventlow, som jo har været ambassadør i England indtil for nylig" begyndte postdirektøren og tog plads overfor Bartholdy. "Og han fortæller om den megen moro det engelske frimærke med dronning Victoria har skabt. Folk holder sig ikke for gode til at gøre grin med, at adlen nu skal slikke hende i nakken, hvor de før slikkede hende i...ja, undskyld i røven!" berettede direktøren med et genert smil. "Det skal vi ikke have noget af her i landet!" fortsatte postdirektøren, der som Greve var tæt på hoffet. "Vi skal heller ikke føde anarkistiske og republikanske tanker, når en postmedarbejder sidder og annullerer kongen på frimærkerne". "Endelig holder vores elskede konge jo ikke evigt, og jeg har ikke lyst til at skulle udarbejde nye frimærker, hvor gang vi får en nye konge!" sluttede direktøren. "Disse tanker skal De holde for dem selv, og så skal De gøre deres yderste for at få trykt frimærkerne i en fart, så vi hurtigst muligt kan komme i gang med dette nye kapitel af vores fine danske postvæsen. Der er betydelige økonomiske gevinster på lang sigt, så jo hurtigere jo bedre" sluttede Danneskiold-Samsøes og rejste sig fra bordet. Bartholdy tog skitserne og takkede for audiensen, inden han gik ned på Købmagergade og præjede en kusk, som meget belejligt kom forbi. Nu haster det, tænkte han. Jeg er ved at blive en betydningsfuld mand, så kareten her passer sig vist ganske godt til mig.

10. Peter Sørensen

Luften var varm og fugtigt, og lugten af vådt papir var gennemtrængende, da Peter Sørensen rystende af kulde kom ind i fabrikshallen. Han var cyklet ud til Strandmøllen i buldermørke for at komme i gang med den nye hastordre til Nationalbanken. Direktør Drewsen havde stoppet ham på vej hjem dagen i forvejen. "Hr. Sørensen, jeg må desværre bede Dem om at komme allerede kl. halv syv i morgen! Jeg har netop fået en bestilling fra Nationalbanken på specialpapir til deres nye såkaldte frimærker. Det er en slags pengesedler til breve har jeg forstået, og De er den eneste jeg tør betro at fremstille sådan noget første klasses papir med vandmærker". "Jeg har fået dandyrullen med vandmærket, så de kan blot gå i gang, så snart De møder i morgen!".

Peter var blevet svend året i forvejen og havde en blanding af mekanisk forståelse og høje kvalitetskrav evnet at blive den bedste til at betjene papirmaskinen, som Drewsen & Sønner havde indkøbt i Frankrig året før. Han tændte lyset i hallen og fyldte kul på fyret, som skulle levere dampen til papirmaskinens tørringstromler resten af dagen. Da fyret var godt i gang, fandt han dandyrullen med vandmærkerne på skrivebordet. De 100 kongekroner så pæne ud og sat rimeligt ensartet på rullen. Han smånyttede medens han monterede rullen i papirmaskinen. Han elskede sit arbejde, og han elskede at passe og pleje maskinen, så de færdige papirbaner blev 100% perfekte. Papirpulpen i det store kar havde han straks gjort klar om aftenen, da han hørte om hasteordren ved fyraftenstid.

Han åbnede for pulpen og startede papirmaskinen op på langsom hastighed. Pulpen strømmede ud af spalten over rullebåndet af fint netværk, og nu blev det første vand suget ud. Snart fik han dirigeret den våde papirbane ind gennem de mange ruller i maskinen og hen over de gloende tørretromler inden den endte på opsamlervalsen. Han standsede maskinen og skar et stykke af papirbanen og bar det hen til skrivebordet, hvor han tålmodigt inspicerede papiret gennem en lup. Det så godt ud, og de små vandmærker var alle tydelige i det fugtige papir. Med et par justeringer, ville han kunne producere endeløse mængder af det dyrebare papir i dagens løb. Papir som var næsten lige så kostbart som de færdige sedler, Nationalbanken producerede. Derfor blev der ført omhyggelig kontrol med produktionen, og de færdige ark blev opbevaret i pengeskabet, indtil en bevogtet karet bragte dem ind til trykkeriet i Nationalbanken.

11. M. W. Ferslew

Vagterne i Nationalbanken kaldte ham i hemmelighed *fislew*, fordi han altid fes afsted og i øvrigt havde et nervøst sind. I dag var ingen undtagelse. Hofgravør Ferslew kom stormende ind i banken på vej til trykkeriet i kælderen allerede klokken 6 den tirsdag. Han havde påtaget sig at trykke de første danske frimærker; men samtidig var han i gang med at lave udkast til de nye 10 rigsbankdaler-sedler. Sedlerne havde han lagt lidt til side, fordi han fandt opgaven med frimærkerne interessant og udfordrende. Han havde stormet rundt fra Herodes til Pilatus for at få enderne til at mødes. Papiret begyndte at blive leveret fra Strandmøllen, og han havde reserveret plads i trykkeriets planlægningskalender til selve trykningen. Egentlig burde han have benyttet et privat trykkeri; men han kunne ikke finde et trykkeri med den nødvendig faglighed eller kvalitet for den sags skyld. Et trykkeri i Silkeborg kunne godt; men Ferslew turde ikke slippe opgaven af syne. Derfor havde Nationalbankdirektøren modvilligt stillet sit avancerede trykkeri til rådighed for Ferslew. "Jo før vi får løst den opgave, jo før kan jeg komme tilbage til pengesedlerne!" havde Hofgravør Ferslew argumenteret.

Nu skulle de to gange hundrede matricer med våbenskjoldet spændes op og monteres i Diegelpressen, og den smukke rødbrune farve fordeles i pressen, og så kunne Ferslew endelig trykke det første ark af det nye 4 RBS mærke. Det såkaldte bundtryk i fine tætte bølger havde bogtrykker Thiele allerede trykt på 5.000 ark af papiret fra Strandmøllen.

"Nu skal vi holde tungen lige i munden" sagde Ferslew til Thiele. "Vi har både vandmærke, bundtryk og billedtrykket at holde styr på. Jeg går ud fra, at De har været omhyggelig med at vende bundtrykket korrekt, så nu skal vi blot styre billedet!" fortsatte Ferslew. "Ja, naturligvis" svarede Thiele. Sagen var dog den, at Thiele havde haft besvær med bundtrykket. Formatet på papiret krævede mange tilpasninger af pressen, og det ene med det andet førte til forsinkelser, og dermed at mange ark blev trykt om natten uden Thieles tilsyn. Thieles følsomme fingre kunne mærke, om bundtrykket vendte korrekt, og han fandt mange, hvor det vendte på hovedet eller drejet en kvart omgang. Ingen ville nok opdage det, når først det rødbrune billedmærke blev trykt ovenpå, håbede han. Når han vendte et ark med fejl om, kom vandmærket til gengæld til at vende på hovedet. Lige meget tænkt han.

"Se nu her" råbte Ferslew begejstret, da han stod med det første ark i hænderne. "Hvor blev det dog smukt. Det kan vi godt være stolte af!" fortsatte han. "Nu skal vi have fart på, så frimærkerne kan komme ud i hele landet. Det bliver en overraskende 1. april her i 1851" sluttede han.

12. T.A.J. Regenburg

Departementchef Regenburg havde meget på sinde, da han satte sig for at skrive til Generalpostdirektøren:

Justitsministeriet 17. oktober 1853

Kære Hr. Dannekiold-Samsøe. Det er kommet mig for øre, at etaten planlægger nye frimærker i forbindelse med vores snarlige skift af møntfoden fra de agtværdige rigsbankskilling og til de noget fattigere skilling. Jeg håber at Deres arbejde hermed er tilfredsstillende.

Som De ved, er jeg meget optaget af bestræbelserne på at styrke vores relationer til Slesvig på alle måder, og jeg har i den forbindelse et ønske, som De Hr. Generalpostdirektør sikkert kan hjælpe mig med.

Jeg foreslår, at De abbreviere KONGELIG POST FRIMÆRKE til >K G L POST F.R.M.<, hvorved vores Slesvigske borgere efter forgodtbefindende kan læse det som Königliche Post Freimarke eller som Kongelig Post Frimærke.

Vi opnår herved to ting, nemlig 1) først og fremmest at styrke den danske identitet og 2) undgå at støde de tysksindede dele af befolkningen.

Med agtpågivenhed

*T. A. J. Regenburg
Departementchef*

Regenburg lagde brevet i udbakken og lænede sig tilbage i sin magelige kontorstol og lod tankerne flyve sydpå. Meget stod på spil for departementschefen. Det drejede sig om at vinde det danske sind i Slesvig tilbage! Det tyske sprog sneg sig mod nord som en indbrudstøv om natten, og Regenburg ville med det danske sprog som våben tvinge det tyske sprog tilbage og så langt mod syd som overhovedet muligt. I departementet hed den enorme sprogmanøvre for Den Rebenburgske sprogordning, hvorefter det danske sprog ved lov blev tvunget igennem i skoler, kirker og administration på trods af højlydte protester mange steder i grænselandet.

Fortsættelse følger...